

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський факультет
Кафедра теорії та історії політичної науки
у співпраці
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Київ)
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка Кафедра психології
Український державний університет науки і технологій (Дніпро)
Дніпровська Академія музики (Дніпро, Україна)
Всеукраїнська громадська організація «Товариство психологів України» (Київ)
Львівська регіональна бізнес-платформа
Відділ кар'єрного розвитку та співпраці з бізнесом
Факультет філософії Університету міста Бухарест (Румунія)
Вюрцбурзький університет Юліуса Максиміліана (Німеччина)
Державний університет Іллі (Грузія)
Школа мистецтв і наук
Інститут психології імені Дмитра Узнадзе (Грузія)
Вюрцбурзький університет Юліуса Максиміліана (Німеччина)
Державна вища техніко-економічна школа
імені Броніслава Маркевича у Ярославі (Польща)
Жешівський університет (Польща)
Краківський економічний університет (Польща)
Університет Яна Вижиговського (Полковіце, Польща)
Університет Константина Філософа в Нітрі (Словаччина)

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ
АСПЕКТИ ДУХОВНОСТІ ДЛЯ
УТВЕРДЖЕННЯ ПЕРЕМОГИ І МИРУ НА ЗЕМЛІ

присвячена 15-ти річчю громадських організацій
Львівського обласного відділення
Всеукраїнської громадської організації «Товариство психологів України»
та Української Асоціації викладачів-католиків

Збірник тез
X Міжнародної науково-практичної
конференції

25 квітня 2025 року

Львів 2025

УДК [130.123-053.6-043.83+355.018](477:100)(062)

Відповідальні за випуск:
Н. І. Жигайло, Ю. В. Максимець

Філософсько-психологічні аспекти духовності для утвердження перемоги і миру на землі : зб. тез X Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 25 квітня 2025р.) / відп. за вип. Н. І. Жигайло, Ю. В. Максимець. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. – 284 с. : рис., табл. – Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику тез представлені доповіді учасників X-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Філософсько-психологічні аспекти духовності для утвердження перемоги і миру на землі», з професійною програмою стажування 60 годин (2 кредити ECTS). На конференції розглянуто наукові напрямки: Філософія Перемоги як духовний ресурс України; психологічні аспекти формування духовності молоді як майбутнього України; публічна дипломатія на шляху просування Українськості в світі; еко-майбутнє України та світу в контексті подолання наслідків війни; міждисциплінарність у дослідженні сучасних управлінських процесів і практик в умовах невизначеності для відновлення України тощо.

Для науковців, викладачів та студентів закладів вищої освіти, представників бізнесу, держави, громадянського суспільства України та країн ЄС. Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст і оформлення матеріалів несуть автори.

УДК [130.123-053.6-043.83+355.018](477:100)(062)

© Автори тез, 2025

© ЛНУ ім. Івана Франка, 2025

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Ivan Franko National University of Lviv
Faculty of Philosophy
Department of Theory and History of Political Science
*in cooperation with***

**H. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv)
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University Department of Psychology
Ukrainian State University of Science and Technology (Dnipro)
Dnipro Academy of Music (Dnipro, Ukraine)
All-Ukrainian public organisation "Society of Psychologists of Ukraine" (Kyiv)
Lviv Regional Business Platform
Department of Career Development and Business Cooperation
Faculty of Philosophy, University of Bucharest (Romania)
Julius Maximillian University of Würzburg (Germany)
Ili State University (Georgia)
School of Arts and Sciences
Dmitri Uznadze Institute of Psychology (Georgia)
State Higher Technical and Economic School named after
Bronislaw Markiewicz in Jarosław (Poland)
University of Rzeszow (Poland)
Krakow University of Economics (Poland)
Jan Wyżykowski University (Polkowice, Poland)
University of Constantine the Philosopher in Nitra (Slovakia)**

PHILOSOPHICAL and PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF SPIRITUALITY TO CONFIRM VICTORY AND PEACE ON EARTH

**Treasury of thesis
of the X International Scientific and Practical
Conference**

April 25, 2025

Висновки. Таким чином, в комунікації з дорослими, підлітки отримують суспільно значимі критерії оцінок, мету, мотиви поведінки, способи аналізу навколишнього середовища, способи дій, тоді як комунікація з однолітками є своєрідним випробування себе як в сфері особистісної, так й специфічної, моральної проблеми.

1. Андрейко А. В. Батьківство як психологічний феномен. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ : Міленіум, 2006. Вип. 29. С. 57–63.
2. Безпалько О. В. Сім'я як провідний фактор соціального виховання особистості. Соціальна педагогіка: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. С. 200–221.
3. Душка А. Л. Дитячо-батьківські відносини як фактор успішного розвитку дитини. Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед. ун-ту імені К. Д. Ушинського. 2011. № 11–12. С. 262–271.

*Столярченко О.В., Столярченко О.В., Вінницький
національний технічний університет*

ФІЛОСОФСЬКЕ ТРАКТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МОЛОДІ ЯК МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ

Будь-який феномен може бути осмислений або через його порівняння з іншими сутностями чи явищами, або через розкриття його власної унікальної природи. Цінність людини та її духовне єство не є винятком. Тому вивчення духовно зрілої особистості необхідно здійснювати під кутом зору факторів, що впливають на її моральний розвиток. Характеризуючи, які зовнішні чинники визначають духовність людини, ми осмислюємо її відносини з природою (космосом), суспільством, Богом і собою. Проникнення в таємницю внутрішнього єства передбачає досягнення тілесного, емоційного, морального, соціального та духовного буття людини.

Релігія проголошує Бога найвищою цінністю. Тому таємниця людини у цій системі мислення (типу світогляду) виявляється або принципово недосяжною, або ж віднесеною до сутності божественного. Людина виступає суперечливою єдністю духу (душі) і природи (тіла), якісно протилежних один одному, як величне і низьке (А. Блаженний висловлював переконання, що душа незалежна від тіла. Він ототожнював її з людиною, а Ф. Аквінський, навпаки вказував, що людина – це єдність тіла і душі, і є проміжною ланкою між тваринним світом і ангелами).

Учені-теологи стверджують, що людина прагне не лише пізнати власну сутність, а передусім прилучитися до вищої субстанції – Бога. Тобто її сутність зводиться до пізнання і служіння йому, що афористично представляється висловом – «Людина – раба Божа». Філософи ж натуралістичної орієнтації керуються культом природи, космосу (адже «натура» латиною означає «природа»). Тому людина – це лише істота природна і нічим особливим не відрізняється від тварини. Її сутність представники натуралізму вбачають лише в певних незмінних біологічних чи психологічних властивостях (так, З. Фрейд стверджує, що сутність людини може бути зведена до її підсвідомих інстинктів – кохання і смерті, які визначають життєдіяльність людей і навіть їхню історію). Подібні погляди на рівні буденної свідомості видаються доступними і простими. Адаже й зараз існує думка, що «людину не можна змінити», тобто навіть за допомогою «генної інженерії». Ця точка зору переконує нас у тому, що деякі властивості людини перейняла від своїх тваринних предків. Інколи навіть відомі вчені сучасності доходять висновку, що за своєю природою людина більше погана, ніж хороша. Якщо вірити етологам – гірше мавп. Радикально переробити цю природу можна лише генетичною хірургією, можливості ж соціального виховання досить обмежені. Людина є продуктом тривалого біологічного і соціального розвитку (антропосоціогенезу). Вона набула життєвого досвіду, але оволоділа не лише кращими надбаннями людства. Деякі його представники наділені тваринними інстинктами (задатками), в гірших їх проявах. В цьому аспекті не можна, мабуть, не погодитися з тим, що «найстрашніші дияволи – це грішні

янголи» та з китайською мудрістю «Щось людське притаманне тварині, але й дещо тваринне властиве людям» [1].

Аналізуючи перший підхід у розумінні сутності людини та її духовності (мається на увазі формування особистості під впливом зовнішніх факторів), вважаємо за потрібне звернутися до соціоцентризму, або антропологічного релятивізму (від «антропос» – людина, релятивізм – відносність), згідно з яким людська природа сприйнятлива до будь-яких змін, її внутрішнє стійке ядро може бути зруйноване, первинна природа перетворена відповідно до тієї чи іншої соціальної програми. Соціоцентричний підхід ґрунтується на ідеї абсолютного пріоритету культури, духовних цінностей, суспільних форм життя над природними передумовами людського існування [2]. Звідси випливає висновок, що людина виступає виразником культурних умов, які її формують. І якщо існує потреба заглибитися у її внутрішній світ, то необхідно ознайомитися з тими чи іншими структурами культури і релігії, як вони сприймають саму людину, що беруть за основу у формуванні особистості, як ставляться до неї. Теоцентризм (культ Бога), як правило асоціюється з ідеєю природної недосконалості людини. Антропоцентризм (культ Людини) включає в себе тему верховної істоти, а звеличення Бога набирає власне антропоцентричних форм. Природоцентризм і пов'язаний з ним, принцип натуралізму, оцінює людину, сприймає частинкою Всесвіту і водночас віддає належне своєрідності мислячої матерії, чим певною мірою вказує на її унікальність, визнає неперехідну цінність духовного єства. Ще однією цікавою світоглядною позицією в оцінці сутності людини, підходом у вивченні її внутрішнього світу виступає ідеалізм. Філософи-ідеалісти вважають, що головне в людині – її сутність, тобто людська свідомість, розум, душа і саме цією властивістю вона відрізняється від решти живих істот. Оскільки ж свідомість людини, духовність не залишаються незмінними, можуть удосконалюватися у процесі освіти і виховання, то впливаючи на них можна змінити особистість у напрямку розвитку її духовності [3]. У цьому полягає позитивна роль Просвітництва, характерного для різних філософських напрямків.

Духовність людини виступає об'єктом філософського та наукового аналізу. Вона не є чимось сталим, встановленим раз і на завжди. На кожному етапі розвитку пізнання людської історії духовність набуває нових форм і міри глибини, що свідчить про рух пізнання від сутності першого порядку до більш високих щабелів. Ми погоджуємося з таким варіантом розгляду феномену духовної сутності людини: по-перше, вона є живою істотою з особливим типом тілесної організації (тобто природне єство людини – сутність першого порядку); по-друге, людина знаходиться там, де відбувається її діяльність, в якій вона може проявити себе (це – сутність наступного, другого порядку); людська діяльність здійснюється у системі суспільних відносин – це сутність третього порядку; тобто мова йде про соціальність людини; по-четверте, людська діяльність (праця) є усвідомленим процесом перетворення природи, суспільства і самої людини (сутність наступного порядку); по-п'яте, людина є істотою духовною, їй притаманна душа (про це усе частіше говорять навіть у науковому світі при дослідженні духовного життя і духовності людини – отже, це сутність людини найглибшого, найвищого порядку). Усе це доводить, що духовний світ людини – одне з найзагадковіших творінь природи, найвеличніше із них і являє собою неперехідну цінність.

Щоб долучитися до таємниць людської душі, необхідно перед усім історично відділити індивід від космосу, від всезагальної субстанції. Стародавні греки зробили тільки крок у цьому напрямку, але досить суттєвий. Разом з тим вони не перейшли до того суб'єктивного заглиблення, в якому одиничний суб'єкт відділяється від цілого, всезагального. У грецькому моральному житті індивід був самостійним і внутрішньо вільним, але не відривався від всезагальних інтересів конкретної держави і позитивної іманентності духовної свободи у тимчасовому існуванні.

Здавалося б, цілком очевидно: без живого індивіда, наділеного тілесністю, розумом, почуттями, душею життя втрачає свою основу. Однак, серед сучасних численних версій розвитку цивілізації немало і таких, які недооцінюють роль у цьому процесі людини. Прихильники інформатизації суспільства вважають, що можна сконструювати деяку

безтілесну, бездушну істоту, яка стане втіленням розуму. Те, що у відомого письменника-фантаста О. Беляєва вважалося попередженням, сьогодні породжує ентузіазм поборників інформатизації. Аналізуючи прояви людинолюбства відносно природного індивіда, сина Землі, не слід забувати, що він живе не відокремлено, і що тільки суспільні відносини, ставлення один до одного і до інших цінностей, духовних, зокрема, визначають зміст і мету існування і подальшого прогресивного розвитку цивілізації. Не випадково носієм певних цінностей та ідеалів виступає конкретна культура, про що твердили «нові праві» [4]. Заперечуючи можливість гуманістичної думки без людини, ми розуміємо, що не лише проголошення абсолюту гуманістичного світогляду, духовних цінностей, а й прагнення певним чином реалізувати їх позитивно, – характеризує суспільство на ступінь його зрілості.

Отже, визначаючи стратегію виховання духовного світу особистості, формування ціннісного ставлення до людини, сповідуючи принципи гуманізму, ми не відділяємо індивіда від суспільства [7]. А в наші дні усе більше виявляється почуття причетності кожної особистості до проблем людства в цілому. Це відзначають сьогодні і науковці, і теологи.

Нині на земній кулі існує величезна кількість культур і цивілізацій. Однак духовність, гуманізм – не регіональні поняття. Вони втілюють у собі усі цінності людського роду, і виступають ідеалом універсальної свідомості суспільства, основою світогляду кожного індивіда [8].

Ми порівняли протилежні точки зору. Аналізували ідеї прихильників християнсько-ідеалістичної і прагматичної (антропоцентричної). Т. Манн називає тіло святим і дивним явищем форми і краси, яке випромінює величне і Божественне сяйво. У любові до нього філософ виражає найвищою мірою гуманітарний інтерес до людства, і це – більш могутній виховний чинник, ніж уся педагогіка світу, разом узята. Дещо протилежне твердження А. Кестлера вказує на те, що людина наділена свого роду «філогенетичною шизофренією» – вродженими дефектами координації емоційних та аналітичних здібностей свідомості, що є наслідком патологічної еволюції нервової системи приматів, яка завершилася виникненням людини розумної. Мислителі усіх часів і народів сперечаються про те, яке місце посідає людина в світі природи, її походження, духовне і природне єство, від чого залежить ставлення до неї, яка роль духовних цінностей у її розвитку [385]. Піднесене ставлення до людської плоті дійшло до нас ще з часів античної культури. Саме стародавні елліни створили культ природного єства людини. Вони захоплювалися цим зворушливим творінням природи. Навіть боги запозичили у греків його подобу. Не дозволялося прикрашати натуральний вигляд людини. Але в античній філософії не змогла зародитись ідея особистості в її конкретній сформованості, як це відбулося у християнстві. Саме воно продемонструвало певною мірою дискримінацію людського тіла проголошенням ідеї «гріховності». Але і тут ми знаходимо суперечність: християнство, яке принижує людину з її тілесною природою, яка несе в собі зло, але тим паче стверджує, що людина створена за подобою Божою. Хоча воно й викриває гріховність плоті, але не ставить під сумнів повноцінність самої біологічної природи людини.

Ми ставимося до християнства як до плідної культурної традиції, тому що на його ґрунті виникла європейська *персоналістська* традиція, в якій особистість – своєрідна святиня, абсолют. А сенс найновіших антропологічних версій «зіпсованості» людини зводиться якраз до дискредитації її біологічної природи і піднесення духовності.

У нашій свідомості віра зазвичай співвідноситься з релігією. Однак саме філософське її розуміння набагато ширше [6]. У філософській традиції від Августина до В. Соловйова цей прояв людської суб'єктивності оцінювався як вершинний, надзвичайно значущий. У XX столітті мислителі заговорили про тип наукової віри (Уайтхед) і філософської (К. Ясперс). На нашу думку досить плідною є твердження останнього про те, що ситуація сьогодення вимагає повернення до більш глибоких джерел буття. Віра – це те, що наповнює людину внутрішнім змістом, що рухає нею, через що вона звеличується над собою, поєднуючись з джерелами буття, трансформується у духовність. Людина не може жити без віри, так як вона не просто істота, керована інстинктами, не лише вмістилище розуму. Вона причетна до

всеосаяжності, до таємниць буття, і це робить її самою собою, творить і підносить її. На думку Ясперса, віра не лише не суперечить філософії, а й виступає її невіддільною складовою. Разом з тим вона не зрікається розуму, який доповнює її. Так народжується особливий тип осягнення буття, який учений називає філософською вірою і вважає її засобом, який допоможе уникнути натиску архаїчних, язичних форм свідомості, що руйнують ідею особистості, її духовності. Німецький філософ Хайдеггер, вивчаючи джерела і сутність «гуманізму» та інших «ізмів», відзначає, що мова йде про повернення людині духовності, людяності, що залежить від самої особистості.

У широкому розумінні християнство – це також гуманізм, оскільки це віровчення, пронизане ідеєю спасіння життя людини та її душі. Історія людства розгортається в межах спасіння. Якими б різноманітними не були види гуманізму за метою і обґрунтуванням, вони однак усі сходяться на тому, що духовність визначається на фоні певного, вже усталеного трактування природи, історії, світу, тобто усього суцього в цілому [5].

Щоб задовольнити прагнення зрозуміти себе, сенс свого існування, людина шукала і шляхи духовної досконалості, (Сократ розгледів у собі «демона», Діоген шукав людину з ліхтарем у руках, французький філософ Б. Паскаль, розмірковуючи про велич і нікчемність людини, назвав її «мислячою тростиною»).

Сучасна молодь дотримуються різних точок зору. Тому вкрай важливими для педагогів є вироблення ефективної стратегії виховання, розвитку духовної сфери особистості, формування ціннісних ставлень, вироблення стійких стереотипів, поведінки з опорою на гуманістичні загальнолюдські і духовні цінності. Спрямовані ці зусилля мають бути на забезпечення умов щасливого існування кожної особистості «тут» і «сьогодні», радості за свою діяльність на користь спільного блага, задоволення від допомоги і підтримки когось іншого, незаперечного визнання загальнолюдських цінностей.

1. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. *Історія зарубіжної педагогіки* / [уклад. і автори вступних статей Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна, заг. ред. Є. І. Коваленко]. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
2. Кравцов Ю. С. *Філософське призначення освіти у морально-правовій ідентифікації людини : монографія* / Ю. С. Кравцов ; Дніпродзерж. держ. техн. ун-т (ДДТУ). – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2012. – 254 с.
3. Кремень В. Г. *Синергетика в освіті : контекст людиноцентризму* / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн ; Нац. акад. пед. наук України. – К. : Пед. думка, 2012. – 368 с.
4. Молодиченко В. В. *Модернізація цінностей в українському суспільстві засобами освіти : філософський аналіз* / В. В. Молодиченко. – К. : Знання України, 2010. – 383 с.
5. Сисоєва С. О. *Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу : [моногр.]* / С. О. Сисоєва. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – 328с.
6. Столяренко О. В., Чернілевський Д. В. *Філософсько-технологічні аспекти розвитку духовної культури в Україні XXI століття* / О. В. Столяренко, Д. В. Чернілевський // *Духовно-моральне виховання і професіоналізація: виклики XXI століття. Матеріали VII Міжнародної науково-методичної конференції* // Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, АМСКП. – Київ-Вінниця, 2010. – 217 с. – С. 7–10.
7. Столяренко О. В. *Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти [Монографія]*. Кн. 2. *Методологія виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи*. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 408 с.
8. Stoliarenko, O., Stoliarenko, O., Prokopchuk, V., Zhuravlova, L., Demchenko, I., Martynets, L., & Yakovliv, V. (2021). *Fostering a Values-Based Attitude towards a Person in Secondary Schools in the Post-Soviet Space*. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(3), 166–188 DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/446>